

Nuda veritas

Tomáš Kubart

Seine Freiheit, unsere Freiheit. Václav Havel und das Burgtheater [Jeho svoboda, naše svoboda. Václav Havel a Burgtheater]. 22. září 2016 – 17. dubna 2017, Theatermuseum, Vídeň.

[**depeše**]

V letech 1979–1983, kdy byl Václav Havel v rodném Československu vězněn, byly některé jeho hry inscenovány ve vídeňském Burgtheateru z rozhodnutí jeho tehdejšího ředitele Achima Benninga. Divadelní muzeum ve Vídni otevřelo v polovině září výstavu věnovanou propojení Burgtheateru s Havlovými dramaty především v období 70. a 80. let, potažmo Rakouska s osobností Václava Havla od šedesátých let minulého století. Výstava však ukazuje nejen to. Velmi intenzivně poukazuje (bezděčně) především na náš (český) kontroverzní vztah k Havlově osobnosti a jeho odkazu. V prostředí českých politických diskuzí mu občas bývají přisuzována snad všechna chybná rozhodnutí, k nimž u nás po roce 1989 došlo; od „humanitárního bombardování“ bývalé Jugoslávie (k němuž však dala souhlas vláda Miloše Zemana, nikoliv Havel sám, který slovní spojení „humanitární bombardování“ navíc nikdy nepoužil) až k vyhlášení amnestie. Jeho autorita je v českém prostředí často zpochybňována na základě jeho vlastností, jež však nepřekračují limity běžného, „slušného“ českého občana. Zhrzenými chartisty bývá označován za „šlechtu Charty“ (BARTOŠ 2012), aniž lze takováto nařčení prokázat. Havla lidé rádi označují za děvkaře, alkoholika a pokřiveného (charakterně) člověka, jenž myslel především na osobní prospěch (vox populi internetových diskuzí na Novinkách.cz, iDnes.cz, Parlamentních Listech apod., českých hospod a samoobsluh

atd., textů Jiřího Wolfa a Adama B. Bartoše). V Rakousku je oproti tomu vnímán především jako „moralista, politický myslitel a architekt demokratické obnovy“¹.

Zahájení výstavy právě na podzim roku 2016 není náhodné, neboť si v této době připomínáme dvě výročí: dne 5. října by se před pěti lety zesnulý Havel dožil 80 let a 9. října byla před čtyřiceti lety ve vídeňském Akademietheateru uvedena jeho jednoaktovka *Audience*. Jelikož za vlády Husáka nebyl „reprezentantem československé kultury“, nesměl Havel ani přes snahy rakouské vlády na tehdejší vídeňskou premiéru přijet. Sedmnáct dlouhých let měl zákaz publikovat, v letech 1979–1983 byl dokonce vězněn.

Iniciátorem komorní výstavy v Divadelním muzeu (*Theatermuseum*) se stala jedna z klíčových osobností tehdejších událostí: zmiňovaný Achim Benning, který byl v letech 1976 až 1986 ředitelem Burgtheateru a který na jeviště opakovaně uváděl Havlova díla pojednávající o totalitární touze po moci a zodpovědnosti občanské společnosti. „Doufám, že tato výstava v tomto světovém velkoměstě zapomínání neupadne v zapomnění znovu“² prohlásil Benning

1 „[...] Moralist, Politdenker, Architekt des demokratischen Wiederaufbaus [...]“. *Denkmäler der Solidarität*.

2 „Ich hoffe, dass diese Ausstellung in dieser Welthauptstadt des Vergessens nicht wieder in Vergessenheit gerät.“ „Seine Freiheit, unsere Freiheit“: Havel in Wien

na tiskové konferenci a vybídl k opětovnému uvádění Havlových her.

Havel je ve Vídni připomenut jako dramatik, divadelník a vězeň, méně již jako politik. Při pohledu na plakát k uvedení Havlova *Protestu* a Kohoutova *Atestu* v roce 1976 v Akademietheateru, na němž se nad Havlovým portrétem objevuje nápis „odsouzený“ (*verurteilt*) a nad Kohoutovým „zbaven občanství“ (*ausgebürgert*), je navíc jasný i rakouský pohled: Havel, jehož *Zahradní slavnost* byla od roku 1963 inscenována na Západě i na Východě, je v Rakousku vnímán jako odpůrce komunistického režimu a zastánce demokratických hodnot v nedemokratické společnosti. Tento aspekt není stěžejním prvkem výstavy, je zřetelný právě z nenápadných aluzí a narážek, které prosvítají kurátorským konceptem. Není to pouze Havel Freimannová, ale Havel Rakouska.

Thomas Trabitsch, ředitel vídeňského Divadelního muzea, označil své rozhodnutí následovat Benningovu myšlenku jako „samozřejmost“. „Má smysl ukázat, jak velkým, pro společnou Evropu uvažujícím člověkem Václav Havel byl“,³ uvažuje Trabitsch ve vztahu k aktuálnosti výstavy, jež je koncipována společně s pražskou knihovnou Václava Havla, ve spolupráci s Českým centrem ve Vídni a byla kurátorsky vedena Havlovou dlouholetou průvodkyní Annou Freimanovou.

Dvě narativní linie strukturovala Freimanová do dvou malých výstavních prostor. V první z nich se tvůrci věnují Havlovu dílu ve Vídni a ve druhé jeho životu v totalitním, nesvobodném režimu. „Tyto dvě linie se protnulý“,⁴ říká Freimanová,

3 „Es gilt zu zeigen, was für ein großer, für das gemeinsame Europa denkender Mensch Václav Havel war.“ Ibid.

4 „Diese zwei Linien sind sich begegnet.“ Ibid.

přesto není na výstavě věnován dostatek pozornosti rakouským politickým Kreiskeho éry, kteří se o prosazování Havlovy tvorby v Rakousku zasloužili. Havlova tvorba se v Rakousku těšila velké oblibě. Tyto sympatie byly z velké míry motivovány politicky, podobně, jako podpora Pavla Landovského či Pavla Kohouta, kteří byli oba prosazeni do Burgtheateru díky Kreiskeho politice (což mnozí českoslovenští umělci působící v Rakousku ani nevěděli). „Tato politická a také lidská podpora pro něj byla důležitá; díky ní spatřoval smysl ve své tvorbě.“⁵

Dlouhodobou snahu Benninga a jeho souboru o uvádění Havlových her dokládají vystavené dopisy adresované Husákovi nebo rakouským poslancům; fotografie, novinové články jakož i autentické rukopisy Havla z konce 50. let až do jeho prezidentské řeči v roce 1989 připomínají důležité okamžiky z jeho života a díla.

Dne 19. října byl Burgtheater „ve službách disidentů“ ještě jednou: pod názvem „Versuch in der Wahrheit zu leben“ (Pokus žít v pravdě) četli členové souboru v kasínu na Schwarzenbergerplatzu z Havlových textů a pamětníci jako Benning vzpomínali na „přesvědčeného Evropana, s jehož dramaty je neoddělitelně spjata divadlo jako nástroj politického jednání a žité solidarity“.⁶ Součástí doprovodného programu je také projekce: 20. ledna 2017 proběhne promítání Havlova *Odcházení* v Metro Kinokulturhaus, jehož se zúčastní Havlova druhá žena Dagmar Veškrnová-Havlová.

5 „Diese politische wie auch menschliche Unterstützung war ihm sehr wichtig; durch sie hat er Sinn in seinem Schaffen gesehen.“ Ibid.

6 „[...] überzeugten Europäer, mit dessen Dramen Theater als Instrument politischen Handelns und gelebter Solidarität untrennbar verbunden“ Ibid.

Za slovy z projevů Michaela Žantovského, českého velvyslance v Rakousku Jana Sechtera, a Karla Schwarzenberga, které pronesli na vernisáži 21. 9. 2016, tak můžeme slyšet mnohem více než smířlivé fráze o blízkosti obou národů, které kdysi rozdělovala železná opona a dodnes je nespojuje jediná dálnice. Podstatnou duchovní „dálnici“ představovala právě osobnost Václava Havla. Vídeňské Theatermuseum jí vyhradilo místnosti, v nichž je ve stálé expozici dílo Gustava Klimta (1899). Je na něm nahá žena a pod ní nápis: „Nuda Veritas“ ...

Bibliografie

- BARTOŠ, Adam B. 2012. Drsná kritika Havla a Charty. Disident Wolf vypráví [Harsh Criticism of Václav Havel and the Charta 77. The Story of Jiří Wolf, a Dissident]. [online]. 31. 1. 2012 [citováno dne 13. 12. 2016]. Dostupné online na <http://freeglobe.parlamentnislisy.cz/Articles/1464-drsna-kritika-havla-a-charty-disident-wolf-vypravi.aspx>.
- Denkmäler der Solidarität. *Wiener Zeitung* [online]. 2016 [citováno dne 13. 12. 2016]. Dostupné online na http://www.wienerzeitung.at/nachrichten/kultur/kunst/849151_Denkmaeler-der-Solidaritaet.html.
- Seine Freiheit, unsere Freiheit. Václav Havel und das Burgtheater. *Theatermuseum* [online]. 2016 [citováno dne 13. 12. 2016]. Dostupné online na <http://www.theatermuseum.at/vor-dem-vorhang/ausstellungen/seine-freiheit-unsere-freiheit/>.
- „Seine Freiheit, unsere Freiheit“: Havel in Wien. *Volksgruppen ORF* [online]. 2016 [citováno dne 13. 12. 2016]. Dostupné online na <http://volksgruppen.orf.at/cesi/meldungen/stories/2798051/>.